

OSLO TINGRETT

KJENNELSE

Avsagt: 02.03.2016 i Oslo tingrett,
Sak nr.: 15-107496TVI-OTIR/02
Dommer: Dommer Helen Andenæs Sekulic
Saken gjelder: Krav om fastsettelsesdom for brudd på EMK art. 3 og 8 –
Spørsmål om lukkede dører

Anders Behring Breivik

Advokat Øystein Storrvik

mot

Staten v/Justis og
Beredskapsdepartementet

Advokat Marius Kjelstrup Emberland

KJENNELSE

Spørsmålet gjelder om rettens befaring i Ila fengsel og forvaringsanstalt og i Telemark fengsel avdeling Skien skal skje for lukkede dører. Videre er det spørsmål om lukkede dører under vitneforklaringene fra fengselslederne Knut Bjarkeid, Tore Stenshagen og Margit Kise.

I prosesskriv fra staten v/Justis- og beredskapsdepartementet v/advokat Emberland av 16. februar 2016 begjærte staten lukkede dører under befaringene i Ila fengsel og forvaringsanstalt og i Telemark fengsel avdeling Skien. Videre begjærte staten lukkede dører under forklaringene fra vitnene Randi Rosenquist, Bjørn Draugedalen og Andreas Tandberg, som skal forklare seg om saksøkers medisinske forhold og behandlingsopplegg. Staten har senere frafalt begjæringen for disse vitnenes del, og retten omtaler derfor ikke partenes argumentasjon nærmere. Endelig begjærte staten lukkede dører under forklaringene fra fengselslederne Knut Bjarkeid, Tore Stenshagen og Margit Kise.

Retten ga i brev av 19. februar 2016 til Norsk redaktørforening og Norsk presseforbund frist til 25. februar 2016 med å inngi bemerkninger til spørsmålet. Bemerkninger inkom tingretten i brev av 24. februar 2016 fra Norsk redaktørforening og Norsk presseforbund.

Retten videresendte ovennevnte brev til partene, og ga partene anledning til å inngi tilleggsbemerkninger innen 29. februar 2016 kl. 1200.

Advokat Storrвик innga bemerkninger på vegne av saksøker i prosesskriv av 25. og 29. februar 2016.

Advokat Emberland innga tilleggsbemerkninger på vegne av saksøkte i prosesskriv av 29. februar 2016.

Staten v/ Justis- og beredskapsdepartementet anfører:

Det begjæres lukkede dører under befaringene med hjemmel i domstolloven § 125 første ledd bokstav c. Særlige grunner gir frykt for at offentlighet vil vanskeliggjøre sakens opplysning. Deltakelse av andre enn rettens aktører i fengslene vil i praksis umuliggjøre at befaring kan finne sted. Det vil få den konsekvens at retten ikke ved selvsyn får informasjon om de fysiske soningsforhold for saksøker. Alternativer til lukkede dører, som referatforbud eller anonymisering, jf. domstolloven § 129, vil ikke avhjelpe hensynene som begrunner lukkede dører.

Som utgangspunkt er det kun sikkerhetsklarert personell som har tilgang til avdelinger for særlig høyt sikkerhetsnivå. De profesjonelle aktørene er i kraft av sine yrker pålagt å ikke formidle taushetsbelagte opplysninger til uvedkommende. Dersom andre enn rettens

aktører skal delta, vil det utfordre de samme hensyn som soning på særlig høyt sikkerhetsnivå skal ivareta. Deltakelse fra media innebærer at pressens representanter ved selvsyn får kunnskap om hvor i fengslene sikkerhetsavdelingene er plassert, deres orientering i bygget, vindusplasseringer, kamerapunkter, rømningsveier osv. Dette er opplysninger det er åpenbare grunner til å holde skjult for offentligheten. Skriftlige opplysninger, eventuelt film og bilder, som vil tilflytte allmennheten som følge av medias deltakelse, vil være offentlig tilgjengelig til evig tid. Slik informasjon kan sammenstilles med annen informasjon, og det er åpenbart at summen av dette kan misbrukes.

Videre vil uvedkommende personer på befaring forstyrre fengselets dagsorden. Begge fengselsenheter er i full drift, og de innsatte soner lange straffer. De innsatte har ikke mulighet til å velge seg et annet oppholdssted for å skjerme seg ved en befaring. Ved at befaring gjennomføres bare med de profesjonelle rettslige aktører, vil endringene i de daglige rutiner kunne gjøres mindre inngripende enn dersom også utenforstående deltar.

Befaring med deltakelse av en gruppe personer utover det strengt nødvendige vil medføre risiko for mer støy på fengselsavdelinger hvor det av hensyn til de innsatte vil være påkrevet å være stille. Dette gjelder i særdeleshet ved Ila fengsel og forvaringsanstalt, hvor det i samme del av institusjonen befinner seg innsatte som er i en helt særegen situasjon grunnet sin psykiske helse, og som er meget sårbare for stress.

Det er videre fremholdt at det vil være avgjørende for senere forsøk med å føre saksøker tilbake til soning i fellesskap med andre at det ikke iverksettes tiltak som påvirker andre innsatte negativt og dermed gjør dem uvillig innstilt til ham.

Kriminalomsorgen har allerede tilrettelagt for at offentligheten er gjort kjent med detaljer omkring soningsforholdene for saksøker. Pressen har fått tilgang til fotografier og film av cellene saksøker har disponert og disponerer ved Ila og i Skien. Det vises videre til de kilder representanter fra media viser til i sitt brev av 24. februar.

Når det gjelder forklaringene fra vitnene Rosenquist, Draugedalen og Tandberg, har staten i prosesskriv av 29. februar frafalt begjæringen om lukkede dører for deres vedkommende.

Staten begjærer lukkede dører for forklaring fra fengselslederne, vitnene Bjarkeid, Stenshagen og Kise. Det vil bli ført bevis om forhold som er omfattet av taushetsplikt etter straffegjennomføringsloven § 7 h). Departementet har samtykket i at det føres bevis for retten som krenker denne taushetsplikten, da det er nødvendig for opplysning av saken at retten blir kjent med taushetsbelagt informasjon om forhold av betydning for sikkerheten i fengslene. Når samtykke er gitt, følger det av tvisteloven § 22-12 (1) at retten skal pålegge de tilstedeværende taushetsplikt, og forhandling om beviset skal skje for lukkede dører. Departementet samtykker ikke i at de taushetsbelagte opplysningene tilkommer

offentligheten. Vilkårene for lukkede dører etter tvisteloven § 22-12 (1) er således oppfylt. Det gjelder ikke unntak fra dette.

De generelle begrunnelsene for de tiltak som er truffet, vil langt på vei fremkomme gjennom bevisførselen for åpen rett. Det vil også være av vesentlig betydning å formidle til retten de nærmere og konkrete begrunnelsene for de enkelte tiltakene for å vise hvorfor de er påkrevd og forholdsmessige. Dersom de konkrete begrunnelsene fremkommer i åpen rett og dermed blir tilgjengelig for allmennheten, vil dette undergrave hensynene som saksøkers soning i avdeling for særlig høyt sikkerhetsnivå skal ivareta. Det er allerede svært sikkerhetsmessig utfordrende for kriminalomsorgen i denne saken at saksøker vil bli gjort kjent med opplysninger som i utgangspunktet er taushetsbelagt. Tvisteloven gjør det umulig for staten å hindre saksøker i å få kunnskap om dette, jf. regelen i tvisteloven § 24-7 annet punktum. I et slikt tilfelle er det særlig viktig at den aktuelle informasjon i alle fall ikke tilflyter personer utenfor fengselet.

Saksøker er underlagt straffegjennomføringslovens regler også under saken, og de særskilte regler for opphold i avdeling for særlig høyt sikkerhetsnivå settes ikke ut av spill selv om saksøker opptrer som part i en sivil retts sak.

Staten har nedlagt slik påstand:

1. Befaring i Ila fengsel og forvaringsanstalt og i Telemark fengsel avdeling Skien i forbindelse med sak 15-107496TVI-OTIR/02 holdes for lukkede dører.
2. Forklaringene fra vitnene Knut Bjarkeid, Tore Stenshagen og Margit Kise i forbindelse med sak 15-107496TVI-OTIR/02 holdes for lukkede dører.

Saksøker anfører:

Saksøker slutter seg til brevet fra Norsk presseforbund og Norsk redaktørforening, og det anføres at hovedforhandlingen må gå for åpne dører i sin helhet.

Saksøker ønsker mest mulig offentlighet knyttet til hovedforhandlingen, også ved befaringen. Kriteriet for lukkede dører etter domstolloven § 125 første ledd bokstav c er at det er "påkrevd". Dersom hensynene i bestemmelsen i stedet effektivt kan tilgodeses gjennom andre virkemidler, eksempelvis referatforbud i domstolloven § 129, skal dørene i utgangspunktet ikke lukkes.

Når det gjelder vitnene Bjarkeid, Stenshagen og Kise, kan saksøker ikke se at det vil være nødvendig å navngi eller komme med opplysninger som identifiserer de aktuelle personer som er sladdet i dokumentasjonen, slik at det ikke er fare for at vitnene forklarer seg om "noens personlige forhold", jf. forvaltningsloven § 13 første ledd 1).

Heller ikke taushetsplikten i straffegjennomføringsloven § 7 h) gjør at de tre fengselslederne som er påberopt som vitner må forklare seg for lukkede dører. Det anføres at det ikke vil være nødvendig for de tre fengselslederne å gå inn på forhold av sikkerhetsmessig karakter. De fysiske soningsforholdene vil bli belyst under befaringen. Bruk av håndjern, ransaker, isolasjon, kommunikasjonskontroll mv. er offentlig kjent, og kan ikke sies å ha "*betydning for sikkerheten i fengslene*". Andre forhold som vil kunne ha betydning for sikkerheten, som vaktskifter, bygningsmessige forhold, interne rutiner mv. vil det ikke være nødvendig at vitnene går inn på.

Dersom saksøkte får medhold i sin begjæring om lukkede dører, vil dette gi et veldig ensidig innblikk i en sak med enorm interesse, også internasjonalt, dersom kun de helsemessige forholdene vil bli belyst for åpne dører, og ikke det som konkret gjelder saksøkers soningsforhold. Videre er det besluttet at prosedyrene er offentlige. I praksis vil det som har med behandlingen av saksøker å gjøre verken kunne prosederes for åpne dører eller bearbeides på en fornuftig måte i dommen, som forutsettes å være offentlig.

Det begjæres videre opptak av parts- og vitneforklaringer, jf. lovens hovedregel i tvisteloven § 13-7, også under befaringene. Unntakene i tvisteloven § 13-7 (2) kommer ikke til anvendelse her.

Saksøkers påstand:

1. Befaring i Ila fengsel og forvaringsanstalt og i Telemark fengsel avdeling Skien i forbindelse med sak 15-107496TVI-OTIR/02 holdes for åpne dører.
2. Forklaringene fra vitnene Randi Rosenqvist, Bjørn Draugedalen og Andreas Tandberg i forbindelse med sak 15-107496TVI-OTIR/02 skjer for åpne dører.
3. Forklaringene fra vitnene Knut Bjarkeid, Tore Stenshagen og Margit Kise i forbindelse med sak 15-107496TVI-OTIR/02, skjer for åpne dører.
4. Det foretas opptak av parts – og vitneforklaringer i sak 15-107496TVI-OTIR/02.

Norsk presseforbund og Norsk redaktørforening anfører:

Når det gjelder saksbehandlingen, har pressen ikke hatt tilgang til det prosesskriv der staten har argumentert for sine krav. Staten har ikke villet oversende dette, og har kun gitt en formell begrunnelse for dette. Etter pressens syn er det ingen lovbestemmelser som forhindrer innsyn i prosesskrivet. Det er tvert om slik at mediene i spørsmål om avvik fra offentlighetsprinsippet nærmest må anses som part, eller i alle fall slik at bestemmelsene om partsinnsyn skal gis analogisk anvendelse. Medienes rett til innsyn er omfattet av EMK artikkel 10, jf. omfattende praksis fra EMD og Rt. 2013.374 og Rt.2015.1467. Det er kun adgang til å nekte media innsyn i dokumenter dersom nødvendighetskravet i EMK artikkel 10 nr. 2 er oppfylt. Det vises videre til EMD sak Tarsasag v. Hungary av 14. april 2009. Uten innsyn er man dermed henvist til å argumentere i blinde, fordi man ikke har full

kunnskap om hvilke vitner som skal føres og hva disse skal forklare seg om. Man ønsker derfor at retten gir tilgang til dokumentene, slik at uttalelsen eventuelt kan suppleres.

Offentlighetsprinsippet fastlagt i domstolloven § 124 er et overordnet rettsstatsprinsipp, som er tillagt stor vekt av Høyesterett. Det fremgår også av forarbeidene til domstollovens bestemmelser om offentlighet i rettergangen at retten ved vurderingen av om dørene bør lukkes, alltid må ta i betraktning de prinsipielle hensyn som taler for offentlighet. Disse hensynene gjør seg særlig gjeldende i nærværende sak som har svært stor allmenn interesse og som omhandler hvordan vi som samfunn og rettsstat behandler de farligste forbryterne og sørger for at de grunnleggende menneskerettighetene er ivaretatt også i disse tilfellene. Det fremgår av domstollovens forarbeider at lukking av dørene bare skal skje når det finnes påkrevd ut fra særlige forhold i den enkelte sak, og det derfor er et markert behov for lukkede dører.

Statens argumenter oppfyller ikke de strenge krav som stilles for å lukke dørene i en hovedforhandling generelt, og særlig ikke i en sak av så stor allmenn interesse som her. Sakens kjerneområde er soningsforholdene for saksøker. Det vil være lite i samsvar med rettspleiens offentlighetsprinsipp å lukke dørene når retten skal behandle nettopp det.

Når det gjelder befaringene i Ila fengsel og forvaringsanstalt og i Skien fengsel, kan man vanskelig se at vilkårene for å lukke dørene etter domstolloven § 125 første ledd bokstav c er oppfylt. Generelt erkjennes det at staten kan ha gode grunner for å beskytte sikkerhetstiltak i fengslene, men det er heller ikke slik at det skal gis adgang for "*hele offentligheten på befaring*". Norske medier er vant til å arbeide i pool-ordninger der praktiske og sikkerhetsmessige forhold setter grenser for hvor mange mediefolk som kan være til stede samtidig. Det bes derfor om at det legges til rette for at to skrivende medarbeidere, to film- og videofotografer og en pressefotograf inngår i en pool, og arbeider under veiledning av fengselsledelsen for å sikre mot sikkerhetsbrudd.

Når det gjelder forklaringen fra fengselslederne, forutsetter et bevisforbud etter tvisteloven § 22-3 at det dreier seg om opplysninger som er undergitt taushetsplikt. Staten har vist til at de tre skal forklare seg om forhold som er sikkerhetsbelagt, og det legges til grunn at dette skjer med utgangspunkt i straffegjennomføringsloven § 7 bokstav h. Merknaden til bestemmelsen i Ot.prp. nr. 5 (2000-2001) side 151-152 må oppfattes slik at taushetsplikten ikke dekker opplysninger som gjelder innsattes soningsforhold, og som ikke berører tekniske innretninger, bygningsmessige sikkerhetsforanstaltninger eller sikkerhetsrutiner. Taushetsplikten omfatter heller ikke dette, dersom disse opplysningene er offentlig kjent. En rekke opplysninger om saksøkers soningsforhold er allerede offentlig kjent, blant annet gjennom reportasjer i ulike medier og gjennom rapport fra besøket som Sivilombudsmannens forebyggingsenhet mot tortur og umenneskelig behandling ved frihetsberøvelse gjennomførte i Skien fengsel 2. – 4. juni 2015.

Ved rettens vurdering av hva som er av betydning for sikkerheten i fengslene, må det stilles krav om at opplysningene representerer en konkret sikkerhetsfare for at de skal falle inn under taushetsplikten, og dessuten at de ikke allerede er offentlig kjent.

Når det gjelder taushetsplikten om personlige forhold etter forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 1 jf. tvisteloven § 22-3, faller grunnlaget for å lukke dørene bort i og med saksøkers uttrykkelige samtykke til at forklaringene kan gis i åpen rett.

Dersom det mot formodning skulle være nødvendig med delvis lukkede dører, må retten påse at dette ikke skjer i større omfang enn absolutt nødvendig, og bare dersom påberopte hensyn kan oppnås ved for eksempel delvis referatforbud eller taushetsplikt for enkeltopplysninger.

Retten vurdering

1. Pressens innsyn i prosesskriv vedrørende lukkede dører

Innledningsvis finner retten grunn til å knytte noen kommentarer til saksbehandlingen som er tatt opp i uttalelsen fra Norsk presseforbund og Norsk redaktørforening. Det er der bedt om at pressen får innsyn i statens prosesskriv der det begjæres lukkede dører.

Allmennhetens rett til innsyn i saksdokumenter i sivile saker er regulert i tvisteloven § 14-2, der det gis en oppregning av hvilke dokumenter det kan gis innsyn i. Prosesskriv er ikke omfattet av denne oppregningen, og allmennheten har altså ikke et krav på innsyn i denne type dokumenter.

Selv om temaet omhandlet i statens prosesskriv gjelder spørsmål om avvik fra offentlighetsprinsippet, ser retten ikke tilstrekkelig grunnlag for en analogisk anvendelse av reglene om partsinnsyn for media.

Pressens representanter har videre anført at medias rett til innsyn er omfattet av EMK artikkel 10, og at det kun er tillatt å nekte innsyn dersom nødvendighetskravet i EMK artikkel 10 nr. 2 er oppfylt.

Retten kan ikke se at artikkel 10 må forstås som en generell offentlighetsregel ved siden av de enkelte statenes internrettslige regler om innsyn, jf. også Rt. 2015.1467 avsnitt 62.

I henhold til ovennevnte dom avsnitt 65, som igjen henviser til Rt. 2013.374, må innsynsspørsmålet "*vurderes etter følgende anvisning:*

Jo større samfunnsinteresse det er knyttet til en sak, jo større behov er det for at forholdene legges til rette for at pressen gis mulighet til å fylle sin funksjon på tilfredsstillende måte. Spørsmålet må imidlertid vurderes konkret i den enkelte sak."

Det er ikke tvilsomt at det er knyttet stor samfunnsinteresse til saken. Retten kan imidlertid ikke se at det her er nødvendig at pressen får innsyn i statens prosesskriv for å fylle sin funksjon på tilfredsstillende måte. Retten har i brev av 19. februar gitt pressens representanter et referat av statens begrunnelse for å nekte innsyn. Retten kan ikke se at prosesskrivet i seg selv inneholder avgjørende opplysninger for spørsmålet om lukkede dører utover de opplysninger som retten har referert til pressen. Etter det retten forstår, er det først og fremst prinsipielle grunner til at staten har nektet pressen innsyn i prosesskrivet, ved at dette er noe pressen ikke har krav på i henhold til tvistelovens innsynsregler.

I og med at statens prosesskriv ikke inneholder informasjon av betydning som ikke allerede er videreformidlet til pressens representanter, kan retten ikke se at det er tilstrekkelig grunnlag for å gi pressens representanter innsyn i prosesskrivet.

2. Spørsmål om lukkede dører ved befaringer på Ila fengsel og forvaringsanstalt og i Telemark fengsel avdeling Skien

I henhold til domstolloven § 125 første ledd bokstav c kan et rettsmøte holdes for lukkede dører "*når særlige forhold gir grunn til frykt for at offentlighet vil vanskeliggjøre sakens opplysning og lukkede dører derfor er påkrevd*".

Retten mener at særlige forhold her gjør det påkrevd å gjennomføre befaringene for lukkede dører.

Rettens hovedbegrunnelse er de særlige kontrollhensyn som gjør seg gjeldende for fengselsavdelinger med særlig høyt sikkerhetsnivå. Det vises til det strenge regelverk som gjelder for slike avdelinger, jf. straffegjennomføringsloven § 10 annet ledd og forskrift om straffegjennomføring kapittel 6.

Det fremstår som klart for retten at informasjon om sikkerhetsavdelingenes plassering i fengselsbygget, sikkerhetsrutiner, tekniske innretninger og bygningsmessige forhold som for eksempel plassering av vinduer, rømningsveier mv. er informasjon som det er all grunn til å holde skjult for allmennheten. Dersom representanter fra pressen skal delta under befaringene, er det en risiko for at slik informasjon vil kunne gjøres offentlig tilgjengelig. Dette vil kunne sammenstilles med allerede offentlig informasjon, og i praksis vil det samlet sett kunne innebære at sikkerheten svekkes, slik at formålet med avdelingene forspilles.

Retten viser videre til at befaringene skal finne sted i fengselsenheter som er i full drift. En befaring med kun rettens aktører vil allerede i utgangspunktet forstyrre fengslens dagsorden. Ved befaringen vil de øvrige innsattes adgang til fellesskapsarealer og aktiviteter innskrenkes utover det normale. En del av de aktuelle innsatte, spesielt på Ila fengsel og forvaringsanstalt, er opplyst å være svært sårbare for stress, og det er et særlig poeng at befaringen gjennomføres på en så lite inngripende måte som mulig. Når det gjelder befaring i Telemark fengsel avdeling Skien, vil fengselsdriften allerede være merkbart berørt som følge av den pågående hovedforhandling. Ved at befaringen kun skjer med rettens aktører, vil endringen i de innsattes daglige rutiner være mindre enn dersom også en delegasjon fra pressen skal delta.

En befaring med andre enn rettens aktører vil, som staten har påpekt, i praksis umuliggjøre befaring. Det innebærer dermed at offentlighet vil vanskeliggjøre sakens opplysning. Lukkede dører er derfor påkrevd.

3. Spørsmål om lukkede dører ved forklaring fra tre fengselsledere

Statens begjæring er begrunnet med at de aktuelle vitneforklaringene vil gjelde forhold som er omfattet av taushetsplikt etter straffegjennomføringsloven § 7 første ledd bokstav h.

Bestemmelsen lyder slik:

"Enhver som er tilsatt i eller utfører tjeneste eller arbeid for kriminalomsorgen, har taushetsplikt om det vedkommende i forbindelse med tjenesten får vite om forhold av betydning for sikkerheten i fengslene og i forbindelse med gjennomføringen av straff utenfor fengslene."

Fra bestemmelsens forarbeider i Ot.prp.nr. 5 (2000-2001) s. 151 – 152 siteres:

"Unntaket i bokstav h er begrunnet av at det antas at forvaltningslovens taushetspliktbestemmelser ikke omfatter opplysninger om sikkerhetsmessige forhold i fengslene. Sikkerhetsmessige forhold i fengslene er et vidt begrep, men det vil i praksis først og fremst dreie seg om opplysninger om tekniske innretninger som overvåkningskameraer m.v. eller bygningsmessige forhold. Det kan også dreie seg om sikkerhetsrutiner."

Sett i lys av uttalelsene i forarbeidene, forstår retten det slik at det må være tale om opplysninger som representerer en konkret sikkerhetsfare dersom opplysningene skal være underlagt taushetsplikt i henhold til bestemmelsen. Opplysninger som gjelder innsattes soningsvilkår generelt og de vurderinger som er gjort i denne anledning, rammes ikke nødvendigvis av bestemmelsen, selv om den innsatte befinner seg i avdeling for særlig høyt sikkerhetsnivå. Slik retten ser det, må sikkerhetsfaren knyttes til den enkelte

opplysning dersom den skal være omfattet av taushetsplikt etter straffegjennomføringsloven § 7 første ledd bokstav h.

Som staten selv har fremholdt, vil den generelle begrunnelse for de tiltak som er truffet langt på vei fremkomme gjennom bevisførselen for åpen rett under dokumentgjennomgangen. Retten har vanskelig for å se at forklaringene fra vitnene Bjarkeid, Stenshagen og Kise i sin helhet vil gjelde forhold som representerer en sikkerhetsfare. Retten legger derimot til grunn at de tre ovennevnte vitner hovedsakelig vil forklare seg om forhold som det ikke er knyttet sikkerhetsmessige betenkeligheter til, og som uansett vil fremkomme gjennom de vedtak som gjennomgås i åpen rett. Denne type opplysninger er ikke omfattet av taushetsplikten etter straffegjennomføringsloven § 7 første ledd bokstav h.

Slik saken nå er lagt opp, er ovennevnte vitner de eneste som vil forklare seg om soningsforholdene knyttet opp mot de vurderinger som er gjort fra kriminalomsorgens side. Etter rettens syn er det av stor betydning at vitnene så langt det er mulig gir en forklaring for åpen rett for å belyse disse spørsmål, som jo utgjør kjernen av det søksmålet gjelder. Retten er enig med advokat Storrвик i at det må kunne la seg gjøre å skille mellom opplysninger av sikkerhetsmessig karakter som det er problematisk å offentliggjøre, og andre opplysninger om saksøkers soningsforhold. De grunnleggende vurderinger fra kriminalomsorgen av soningsforholdene i den tid som er gått, og betraktninger om soningsregimet fremover, vil også være informasjon som ikke i utgangspunktet kan være taushetsbelagt.

Retten ser likevel at det også vil kunne være behov for at vitnene forklarer seg fritt for retten om særskilte forhold som begrunner enkelte tiltak, og som vil komme i konflikt med fengselets sikkerhetsrutiner mv. dersom forklaringen blir kjent for allmennheten. Dette er forhold som vil være undergitt taushetsplikt etter ovennevnte bestemmelse.

Så lenge opplysningene er omfattet av taushetsplikten, er det i utgangspunktet et bevisforbud etter tvisteloven § 22-3. I henhold til bestemmelsens annet ledd, kan departementet samtykke i at beviset føres. Det er tilfelle i denne saken. I henhold til tvisteloven § 22-12 første ledd skal beviset da føres for lukkede dører. Det er ingen unntak fra dette, med mindre departementets samtykke bestemmer noe annet. Departementet har her ikke samtykket til at beviset føres for åpne dører. Regelen er da slik at forklaringen skal skje for lukkede dører.

Retten beslutter etter dette at forklaringene til vitnene Bjarkeid, Stenshagen og Kise delvis skal holdes for lukkede dører.

Prosessfullmektigene må derfor tilrettelegge spørsmålene til vitnene, slik at de først forklarer seg om forhold som ikke omfattes av taushetsplikten etter

straffegjennomføringsloven § 7 første ledd bokstav h. Retten legger til grunn at vitnene også selv vil være høyst oppmerksomme på dette, og vil kunne vurdere hvor langt deres taushetsplikt om sikkerhetsmessige forhold rekker. Retten vil til slutt - for de deler av forklaringen som eventuelt vil være omfattet av vitnets taushetsplikt - lukke dørene for å kunne motta denne.

Rent praktisk vil gjennomføringen av den lukkede del av vitneforklaringene kunne være noe utfordrende, i og med at rett settes i fengselet, hvor det ikke er fritt leide for tilhørerne ut og inn av lokalene. Retten legger likevel til grunn at dette lar seg gjennomføre, og viser til at tilhørerne har oppholdsarealer tilgjengelig. Eventuelt må det tas høyde for den forsinkelse det vil medføre å eskortere tilhørerne ut av fengselet og tilbake igjen.

Når det gjelder begjæringen om opptak av parts- og vitneforklaringer fra advokat Storrvik, vil retten komme tilbake til dette.

SLUTNING

1. Befaringene i Ila fengsel og forvaringsanstalt og i Telemark fengsel avdeling Skien holdes for lukkede dører.
2. Forklaring fra vitnene Knut Bjarkeid, Tore Stenshagen og Margit Kise holdes delvis for lukkede dører.

Retten hevet

Helen Andenæs Sekulic

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker vedlegges.

Rettledning om ankeadgangen i sivile saker

Reglene i tvisteloven kapitler 29 og 30 om anke til lagmannsretten og Høyesterett regulerer den adgangen partene har til å få avgjørelser overprøvd av høyere domstol. Tvisteloven har noe ulike regler for anke over dommer, anke over kjennelser og anke over beslutninger.

Ankefristen er én måned fra den dagen avgjørelsen ble forkynt eller meddelt, hvis ikke noe annet er uttrykkelig bestemt av retten. Ankefristen avbrytes av rettsferien. Rettsferie er følgende: Rettsferiene varer fra og med siste lørdag før palmesøndag til og med annen påskedag, fra og med 1. juli til og med 15. august og fra og med 24. desember til og med 3. januar, jf. domstoloven § 140.

Den som anker må betale behandlingsgebyr. Den domstolen som har avsagt avgjørelsen kan gi nærmere opplysning om størrelsen på gebyret og hvordan det skal betales.

Anke til lagmannsretten over dom i tingretten

Lagmannsretten er ankeinstans for tingrettens avgjørelser. En dom fra tingretten kan ankes på grunn av feil i bedømmelsen av faktiske forhold, rettsanvendelsen, eller den saksbehandlingen som ligger til grunn for avgjørelsen.

Tvisteloven oppstiller visse begrensninger i ankeadgangen. Anke over dom i sak om formuesverdi tas ikke under behandling uten samtykke fra lagmannsretten hvis verdien av ankegenstanden er under 125 000 kroner. Ved vurderingen av om samtykke skal gis skal det blant annet tas hensyn til sakens karakter, partenes behov for overprøving, og om det synes å være svakheter ved den avgjørelsen som er anket eller ved behandlingen av saken.

I tillegg kan anke – uavhengig av verdien av ankegenstanden – nektes fremmet når lagmannsretten finner det klart at anken ikke vil føre fram. Slik nekting kan begrenses til enkelte krav eller enkelte ankegrunner.

Anke framsettes ved skriftlig ankeerklæring til den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Selvprosederende parter kan inngi anke muntlig ved personlig oppmøte i tingretten. Retten kan tillate at også prosessfullmektiger som ikke er advokater inngir muntlig anke.

I ankeerklæringen skal det særlig påpekes hva som bestrides i den avgjørelsen som ankes, og hva som i tilfelle er ny faktisk eller rettslig begrunnelse eller nye bevis.

Ankeerklæringen skal angi:

- ankeinstansen
- navn og adresse på parter, stedfortredere og prosessfullmektiger
- hvilken avgjørelse som ankes
- om anken gjelder hele avgjørelsen eller bare deler av den
- det krav ankesaken gjelder, og en påstand som angir det resultatet den ankende parten krever
- de feilene som gjøres gjeldende ved den avgjørelsen som ankes
- den faktiske og rettslige begrunnelse for at det foreligger feil
- de bevisene som vil bli ført
- grunnlaget for at retten kan behandle anken dersom det har vært tvil om det
- den ankende parts syn på den videre behandlingen av anken

Anke over dom avgjøres normalt ved dom etter muntlig forhandling i lagmannsretten. Ankebehandlingen skal konsentreres om de delene av tingrettens avgjørelse som er omtvistet og tvilsomme når saken står for lagmannsretten.

Anke til lagmannsretten over kjennelser og beslutninger i tingretten

Som hovedregel kan en *kjennelse* ankes på grunn av feil i bevisbedømmelsen, rettsanvendelsen eller saksbehandlingen. Men dersom kjennelsen gjelder en saksbehandlingsavgjørelse som etter loven skal treffes etter et skjønn over hensiktsmessig og forsvarlig behandling, kan avgjørelsen for den skjønnsmessige avveiningen bare angripes på det grunnlaget at avgjørelsen er uforsvarlig eller klart urimelig.

En *beslutning* kan bare ankes på det grunnlaget at retten har bygd på en uriktig generell lovforståelse av hvilke avgjørelser retten kan treffe etter den anvendte bestemmelsen, eller på at avgjørelsen er åpenbart uforsvarlig eller urimelig.

Kravene til innholdet i ankeerklæringen er som hovedregel som for anke over dommer.

Etter at tingretten har avgjort saken ved dom, kan tingrettens avgjørelser over saksbehandlingen ikke ankes særskilt. I et slikt tilfelle kan dommen isteden ankes på grunnlag av feil i saksbehandlingen.

Anke over kjennelser og beslutninger settes fram for den tingretten som har avsagt avgjørelsen. Anke over kjennelser og beslutninger avgjøres normalt ved kjennelse etter ren skriftlig behandling i lagmannsretten.

Anke til Høyesterett

Høyesterett er ankeinstans for lagmannsrettens avgjørelser.

Anke til Høyesterett over *dommer* krever alltid samtykke fra Høyesteretts ankeutvalg. Slikt samtykke skal bare gis når anken gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende saken, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken behandlet av Høyesterett. – Anke over dommer avgjøres normalt etter muntlig forhandling.

Høyesteretts ankeutvalg kan nekte å ta til behandling anker over *kjennelser og beslutninger* dersom de ikke reiser spørsmål av betydning utenfor den foreliggende saken, og heller ikke andre hensyn taler for at anken bør prøves, eller den i det vesentlige reiser omfattende bevisspørsmål.

Når en anke over kjennelser og beslutninger i tingretten er avgjort ved kjennelse i lagmannsretten, kan avgjørelsen som hovedregel ikke ankes videre til Høyesterett.

Anke over lagmannsrettens kjennelse og beslutninger avgjøres normalt etter skriftlig behandling i Høyesteretts ankeutvalg.